

УДК. 721.058.2

*аспірант Савчук А. І.,
кафедра архітектурного проектування Інституту архітектури
Національного університету «Львівська політехніка»*

КУРОРТНА ДЕРЕВ'ЯНА ЗАБУДОВА СЕЛИЩА СОЛОТВИНО ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація: досліджено рекреаційний потенціал, особливості природних ресурсів та загальну містобудівну ситуацію курортного поселення. На основі аналізу об'єктів дерев'яного будівництва, а також прилеглих до них територій, визначено їх позитивні та негативні характеристики. Результатом дослідження стали: розробка методичних рекомендацій щодо формування естетичного архітектурного образу курорту і вдосконалення функціональності відпочинкових будівель і комплексів; сформульовані принципи розвитку сприятливого рекреаційного середовища; способи покращення загальної туристичної інфраструктури.

Ключові слова: дерев'яна рекреаційна архітектура, Карпатський регіон, Закарпаття, бальнеологічний курорт, готель, ресторан, інфраструктура .

Постановка проблеми. Нові соціально-економічні умови розвитку рекреаційної галузі Карпатського регіону, пошквалювання будівництва нових об'єктів та комплексів в курортних містечках зумовлюють потребу дослідження цих процесів. Закарпатська область більше від інших регіонів піддається впливам глобалізації. Тому в цих умовах (багатонаціональності та мультикультурності) потрібна чітка стратегія розвитку, яка повинна виконувати регулюючу функцію та впливати на архітектурно-планувальні рішення і композиційні прийоми в новому будівництві, враховуючи при цьому культурні особливості та потреби етнічних груп. Недостатній рівень розробки науково-методичної бази щодо розвитку і планування курортних поселень спонукає до вибору для дослідження конкретних територій. Серед таких містечок виділяється смт. Солотвино у Тячівському районі, де існує ряд проблем не тільки в плані регулювання архітектурної діяльності, а й стоїть завдання збереження природно-кліматичних ресурсів та екології загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Комплексних досліджень архітектури нових дерев'яних будівель та комплексів, особливостей рекреаційної галузі в селищі Солотвино не виявлено. Дослідження рекреаційних і культурно-пізнавальних можливостей Закарпаття та формування напрямів розвитку туристичної індустрії в регіоні представлені у працях Н.Ф. Грабчак [1]. У дослідженнях Г.В. Симочко та І.М. Волошин [2] висвітлено

особливості структурних елементів туристичного та природно-ресурсного потенціалу, а також визначено основні типи туристично-рекреаційних ресурсів Закарпатської області. Екологічну оцінку рекреаційного потенціалу солотвинських соляних озер Закарпатської області обґрунтувала О.Р. Манюк [3]. Також нею було розроблено програму дій щодо оптимізації використання природних ресурсів з метою збереження та покращення екологічного стану території. Отже, вищезгадані дослідження мають тільки опосередковане відношення до планування рекреаційних зон та до створення цілісного архітектурного образу і функціональної інфраструктури селища Солотвино. Є дослідження, спрямовані на репрезентацію регіону з метою популяризації його культурних надбань, зокрема, архітектурних пам'яток.

Мета. Показати сучасний стан розвитку дерев'яної курортної архітектури та рекреаційної галузі селища Солотвино Закарпатської області. Для досягнення мети поставлено такі **завдання**: 1) на основі аналізу архітектурного образу та функціональних особливостей рекреаційних будівель та комплексів дати чітку характеристику основних проблем їх формування; 2) сформулювати принципи вирішення існуючих проблем в рекреаційному середовищі селища та недопущення їх в майбутньому.

Вступ. Закарпатська область має найкращі передумови для розвитку рекреаційних територій та є першою за кількістю наявних природних бальнеологічних ресурсів. У селищі Солотвино Тячівського району зосереджені унікальні природні рекреаційні ресурси, що не мають аналогів в Україні. Це – солотвинські соляні шахти, що використовуються в спелеотерапевтичних цілях; розсоли шахтних вод; карстові соляні озера, що утворилися на місці виходу на поверхню купола Солотвинського масиву кам'яної солі.

Ще наприкінці XIX століття на території соляних шахт був відкритий санаторій для лікування суглобів, де у ванни подавалася вода дерев'яним жолобом з шахти «Франца Йозефа». Пізніше на цьому місці, на глибині 300 метрів у соляних печерах було розташовано алергологічну клініку – найглибший лікувальний заклад в Україні. Станом на 2016 рік шахти не функціонують через аварійний стан.

Сучасні солоні озера виникли в середині 50-х років XX-го століття і на сьогоднішній день є зоною відпочинку не тільки жителів Закарпаття, а й численних відвідувачів з цілої країни. Ці солоні озера розміщені на південно-західній околиці с. Солотвино в урочищі Затон, на місці старої шахти «Кунікунда».

Соляний розчин і палагові грязі дають позитивний ефект при лікуванні багатьох захворювань, а саме: серцево-судинної системи, залишкових явищ

флебітів і тромбофлебітів, органів руху, нервової системи, урологічних захворювань, псоріазу, а також покращують загальний стан шкіри.

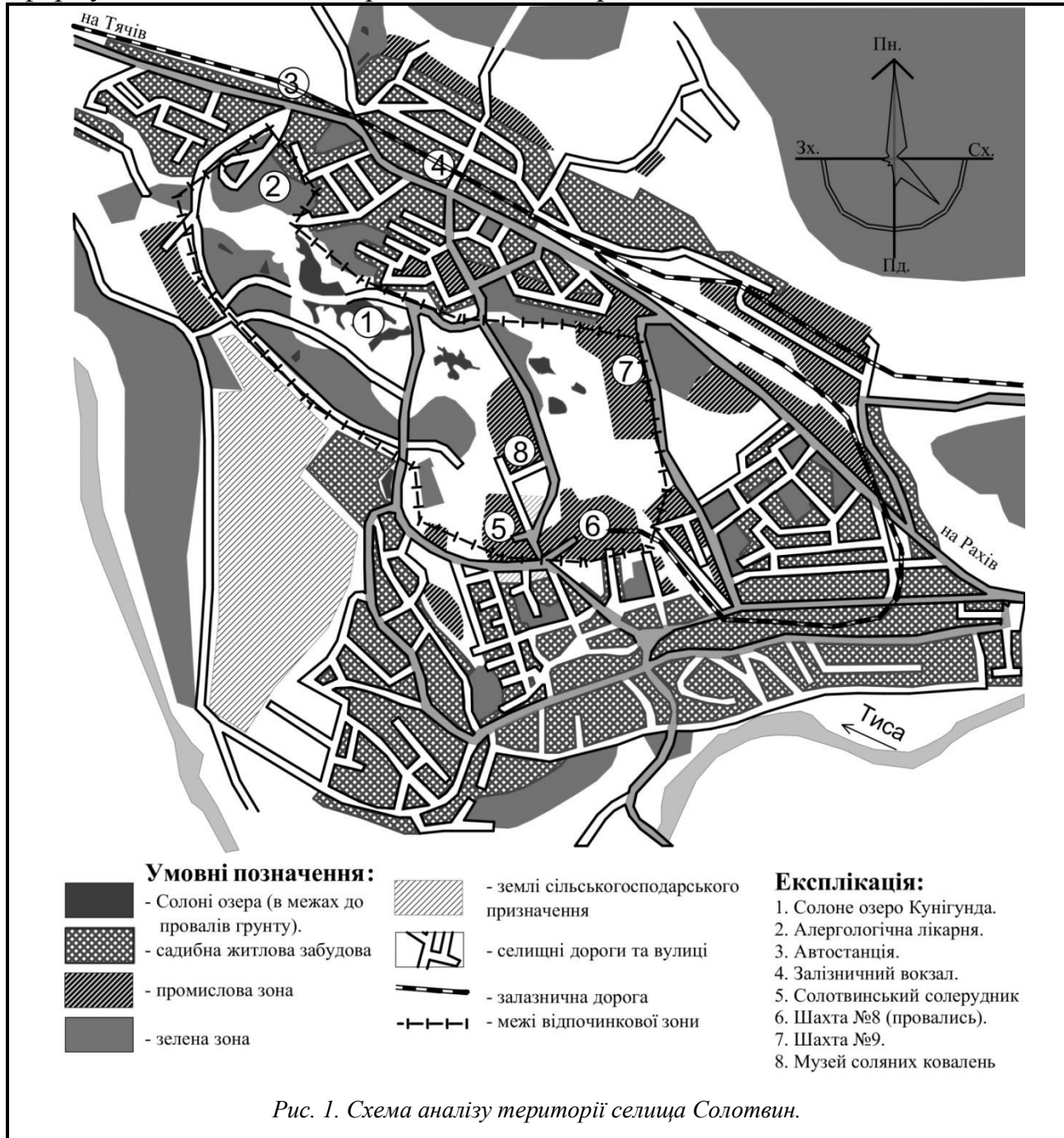
На сьогодні, на жаль, солотвинські соляні озера перебувають під загрозою зникнення. На цій ділянці території можлива техногенно-екологічна небезпека, пов'язана із процесами провалювання земної поверхні.

В дослідженні О.Р.Манюк розроблений комплекс практичних рекомендацій щодо вирішення екологічних проблем. Одним із пунктів є розширення рекреаційної зони селища, що дасть можливість не тільки впливати на геологічні процеси, а й сформувати більш привабливе архітектурне середовище для задоволення як лікувальних, так і естетичних потреб відпочиваючих [3, с.151-153]. Через анексію Криму, де також є можливість оздоровлення, щороку збільшуються потоки курортників, які, в першу чергу, потребують лікування в солоних водах Солотвино. Значного розвитку в селищі набув сезонний зелений туризм. Через першорядну потребу в оздоровленні більшість людей питання якості інфраструктури та сервісу відкидають на другий план, що негативно впливає на розвиток курорту. Саме тому виникає гостра необхідність аналізу існуючих проблем та на його основі формулювання стратегії розвитку приватного сектору відпочинкової галузі.

Виклад основного матеріалу. *Аналіз території селища.* Для розуміння проблеми розвитку стратегії відпочинкової галузі селища необхідно насамперед провести містобудівний аналіз. Це дозволить визначити можливості та обмеження для формулювання основних принципів розвитку відпочинкової зони. Першим завданням є стабілізація екологічної та геологічної ситуації не тільки для потреб промисловості та відпочинкової галузі, а й для нормальної життєдіяльності населення. Це є дуже важливим, оскільки в зоні лиха знаходяться не тільки промислові підприємства, а й заселені території селища. Проблемними є місця тісного контакту промислової та житлової забудови. В зоні ризику нових карстових провалів та просідань ґрунту заходиться близько трьохсот будівель, в тому числі і громадських. Руйнування ДП «Солотвинський солерудник» та шахти №8 значно пригальмувало розвиток відпочинкової галузі, яка тільки почала зароджуватись. Способи розв'язати ці проблеми висвітлені в дослідженнях науковців, які продовжуються й дотепер, а їх реалізація перебуває під контролем державних органів.

На розвиток відпочинкової галузі впливає стабільність у всіх сферах, а саме: екології, економіці та торгівлі, зеленому туризмі, розвитку інфраструктури. Важливим завданням є збереження конфігурації солоних озер, та лікувальних властивостей їх вод. Після завершення цих дій будуть можливими розбудова рекреаційних територій та створення нової якісної інфраструктури.

Зі схеми аналізу території селища Солотвин (рис. 1) видно, що комплекс солоних озер є основним акцентом у формуванні містобудівної структури населеного пункту. З північно-східної сторони відпочинкова зона межує з житловою забудовою, а з південної - з промисловою. Вулична мережа ділить її на кілька частин, що є дуже позитивним фактором, оскільки це дає можливість сформувати щонайменше три основних центри. Значна кількість в'їздів на

територію дозволяє рівномірно розподілити транспортні потоки. Після вищезгаданих руйнувань у місцях карстових провалів утворились нові озера (рис. 2), що стало причиною нестабільності та побоювань при будівництві нових баз відпочинку. Хоча з іншої сторони, постали можливості для

збільшення та розвитку рекреаційної зони, будівництва нової інфраструктури, а також переорієнтації промисловості, що значно вплине на стабілізацію ситуації.

В цьому дослідженні поставлений акцент на проблеми формування дерев'яної архітектури, оскільки для більшості споруджень будівельним матеріалом є дерево. Значна кількість баз відпочинку, закладів харчування, котеджів та малих архітектурних форм побудовані із застосуванням як зрубних, так і каркасних дерев'яних конструкцій. Для цілісного розуміння ситуації, яка склалася в селищі, необхідно проаналізувати особливості території, де розміщуються досліджувані об'єкти. На схемі аналізу території відпочинкової зони селища Солотвино (рис 2.) показані її планувальна структура, характер рельєфу, зміни у конфігурації солоних озер, розміщення баз відпочинку. Метою даного аналізу було не тільки фіксування теперішнього стану, але й формування стратегії дальшого розвитку відпочинкової зони і створення нової якісної туристичної інфраструктури. Цими заходами передбачено розвиток південно-західної частини відпочинкової зони, а саме: будівництво нових доріг, впорядкування територій, виділення ділянок для спорудження баз відпочинку та об'єктів туристичної інфраструктури. Для вирішення цих завдань необхідним є регулювання архітектурної діяльності та запровадження системи

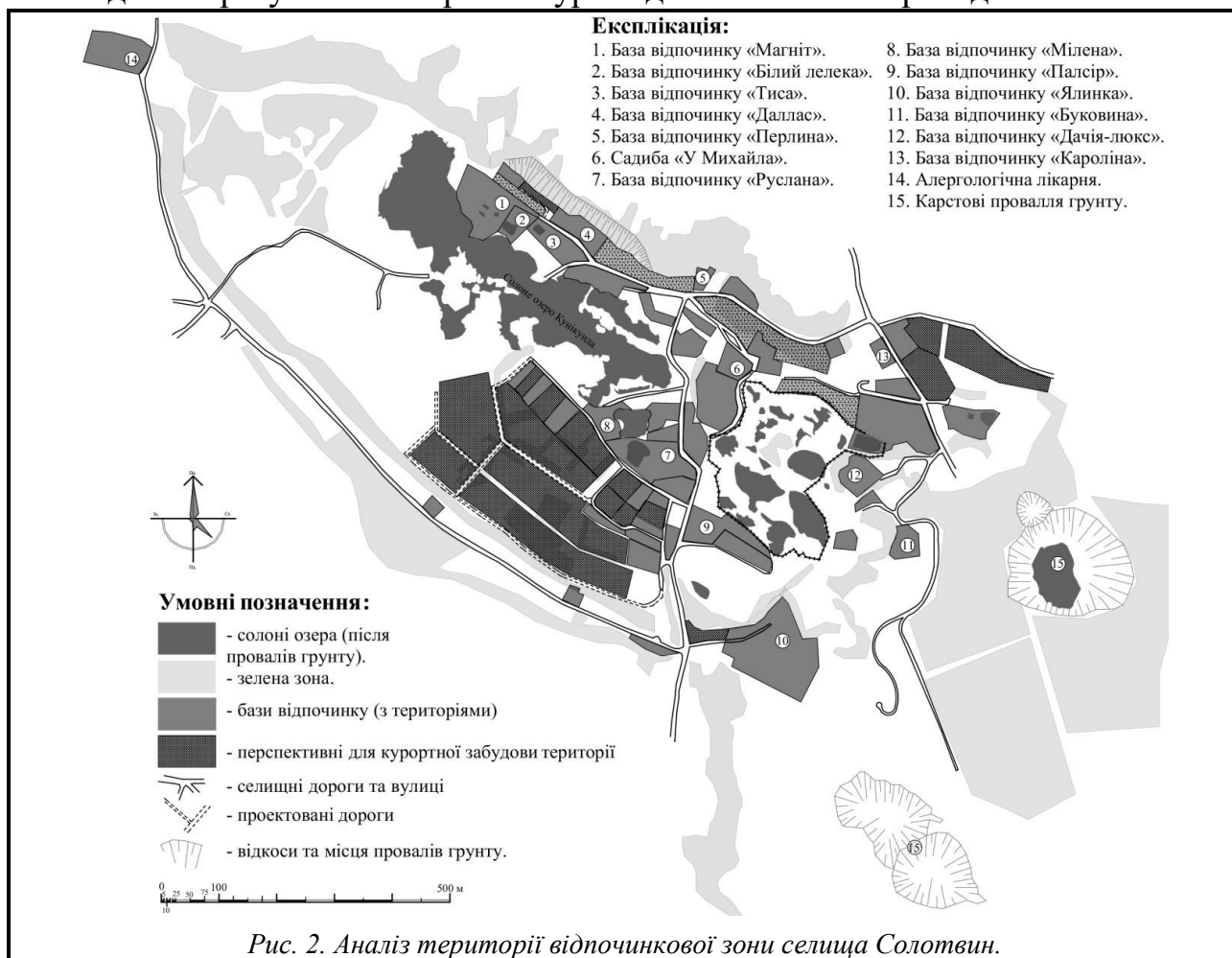

Рис. 2. Аналіз території відпочинкової зони селища Солотвин.

контролю над якістю проектних рішень. Це забезпечить формування нового архітектурного образу відпочинкової зони селища, що в свою чергу привабить ще більшу кількість туристів.

Особливості дерев'яної курортної архітектури. Далі будуть розглянуті особливості архітектурно-планувальних рішень будівель та організації території окремих баз відпочинку селища Солотвино. Оскільки відпочинкові заклади розраховані на сезонне використання, то значна їх частина не відзначається своєю естетичністю, також простежується нехтування нормами їх розміщення та певна спрощеність в організації прилеглих територій.

Неподалік від алергологічної лікарні розташована відпочинкова база «Магніт» (рис 3). На її території розташовані три двоповерхові котеджі на 20 номерів, споруджені з оциліндрованого бруса. Вони мають прямокутну форму плану, вхід до номерів здійснюється через відкриті галереї із зовнішніми сходами, які захищені продовженням даху на випусках вінців зрубу по всій їх ширині та довжині. Вертикальні та горизонтальні членування галерей покращують естетичність головного фасаду. Стандартний номер складається з невеликої спальної кімнати та санвузла, номер-люкс має дві кімнати. На території є тринадцять одноповерхових дерев'яних котеджів для проживання сімей, а також будівля адміністрації закладу, ресторан і альтанки з мангалами. Варто відзначити наявність басейнів із солоною та прісною водою, загальних душів та санвузлів, що забезпечують комфорт відпочиваючих, які не проживають на цій відпочинковій базі. Поряд з базою відпочинку «Магніт» межує ще одна під назвою «Білий лелека» («Белый аист»). Житлові котеджі цих двох закладів відпочинку знаходяться на дуже близькій відстані один від одного, що є порушенням нормативів, які стосуються протипожежних розривів

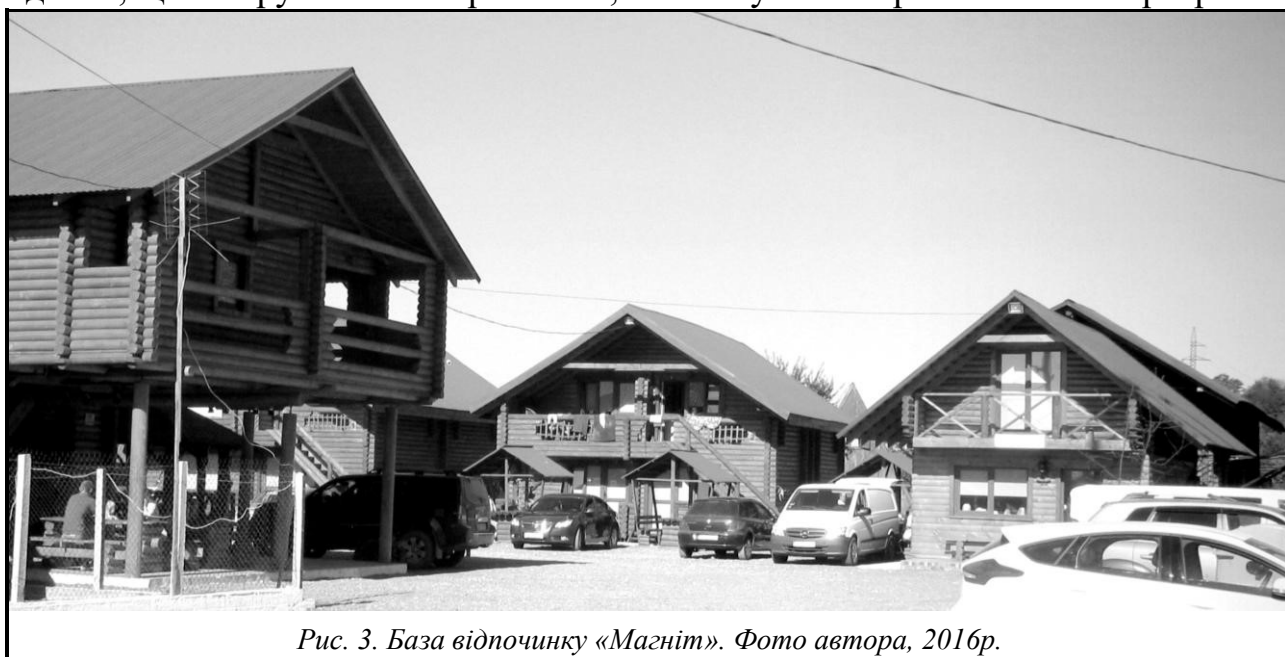

Рис. 3. База відпочинку «Магніт». Фото автора, 2016р.

між дерев'яними будівлями (які становлять 15м, (рис.4)) [4].

Через території відпочинкових баз «Магніт» та «Даллас» прокладена повітряна ЛЕП з напругою 110 кВт (рис. 4), охоронна зона якої становить 20м від проекції крайніх проводів. Котеджі, де проживають люди знаходяться за її межами, проте там є автостоянки, МАФи, басейн, лежаки для відпочиваючих, розміщення яких заборонено правилами охорони електричних мереж [5]. Таке нехтування правилами не тільки наражає на небезпеку відпочиваючих, а й призводить до зменшення естетичної привабливості архітектурного образу курорту.

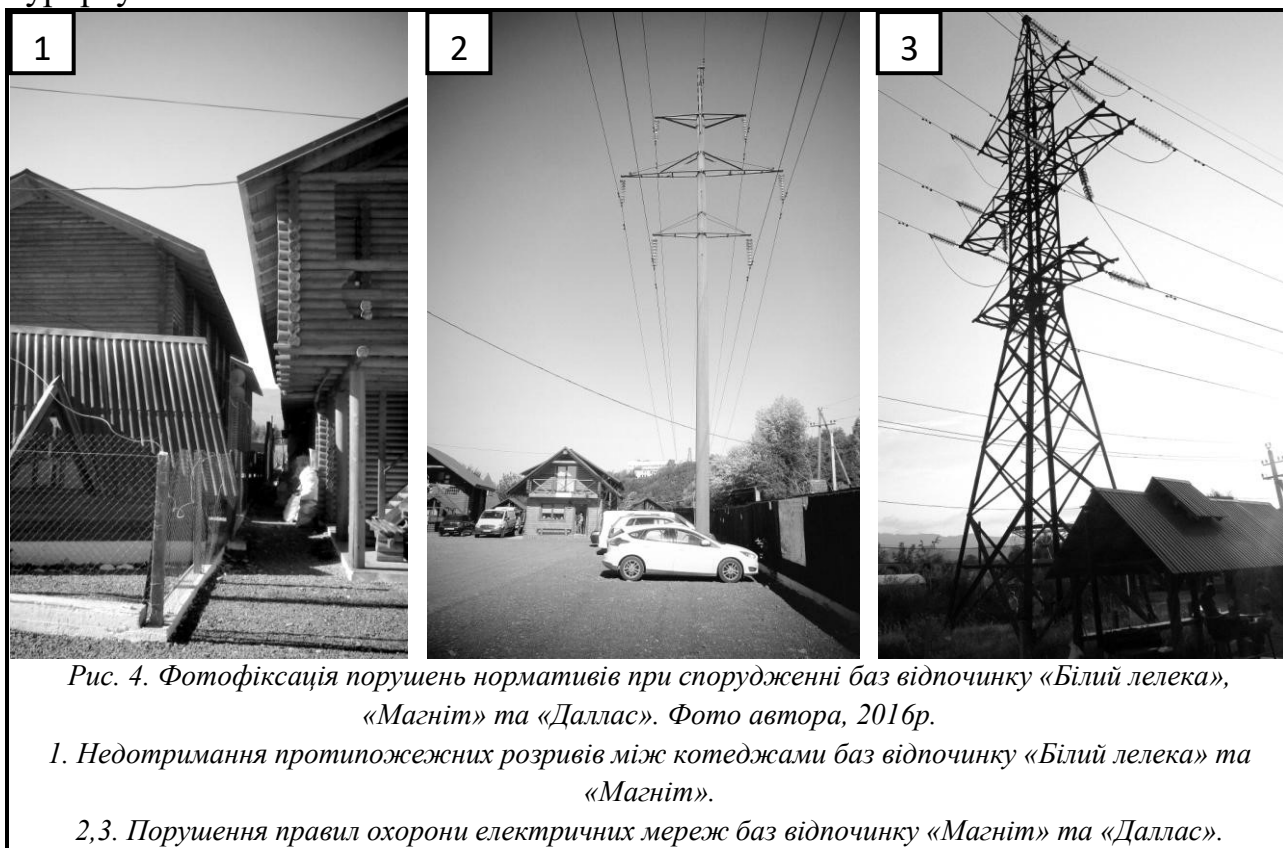

Рис. 4. Фотофіксація порушень нормативів при спорудженні баз відпочинку «Білий лелека», «Магніт» та «Даллас». Фото автора, 2016р.

1. Недотримання протипожежних розривів між котеджами баз відпочинку «Білий лелека» та «Магніт».

2,3. Порушення правил охорони електричних мереж баз відпочинку «Магніт» та «Даллас».

Найбільшою базою відпочинку, яка розрахована на проживання 200 курортників, є «Руслана». На її території розміщуються: триповерховий корпус на 85 місць, два триповерхові котеджі на 25 та 32 місця, два двоповерхові котеджі на 10 і 12 місць, ресторан, два озера та басейн із солоною водою, басейн для дітей з прісною водою, а також альтанки, мангали, гойдалки та спортивний та дитячий майданчики.

Варто відзначити, що будівлі, які розташовані на території бази відпочинку «Руслана» мають кращі об'ємно-просторові вирішення, ніж котеджі інших відпочинкових закладів. Це проявляється в формуванні композиції фасадів, в яких більш вдало застосовано засоби архітектурної виразності, які додають будівлям естетичної виразності. Акцентами на фасадах котеджів є галереї та зовнішні сходи, через які здійснюється вхід до відпочинкових

номерів. На відміну від котеджів вищезгаданих баз відпочинку, на «Руслані» вони мають пророблені не тільки головний фасад, але й бічні, що підвищує естетичність будівлі. Чотирихилі дахи котеджів, пропорційні співвідношення об'ємів та ліній надають їм спільних ознак та поєднують в комплекс. Цікавою спорудою є відкрита тераса ресторану, що знаходиться на березі озера та є просторовою домікантою південно-західної частини курортної зони. Видовжена в плані форма тераси має гранчасте завершення і такий же дах над нею. Елементи дахової конструкції вдало доповнюють інтер'єр ресторану. Проте підняті з площини скату покрівлі, так звані, слухові отвори порушують гармонійність та лаконічність цілої будівлі.

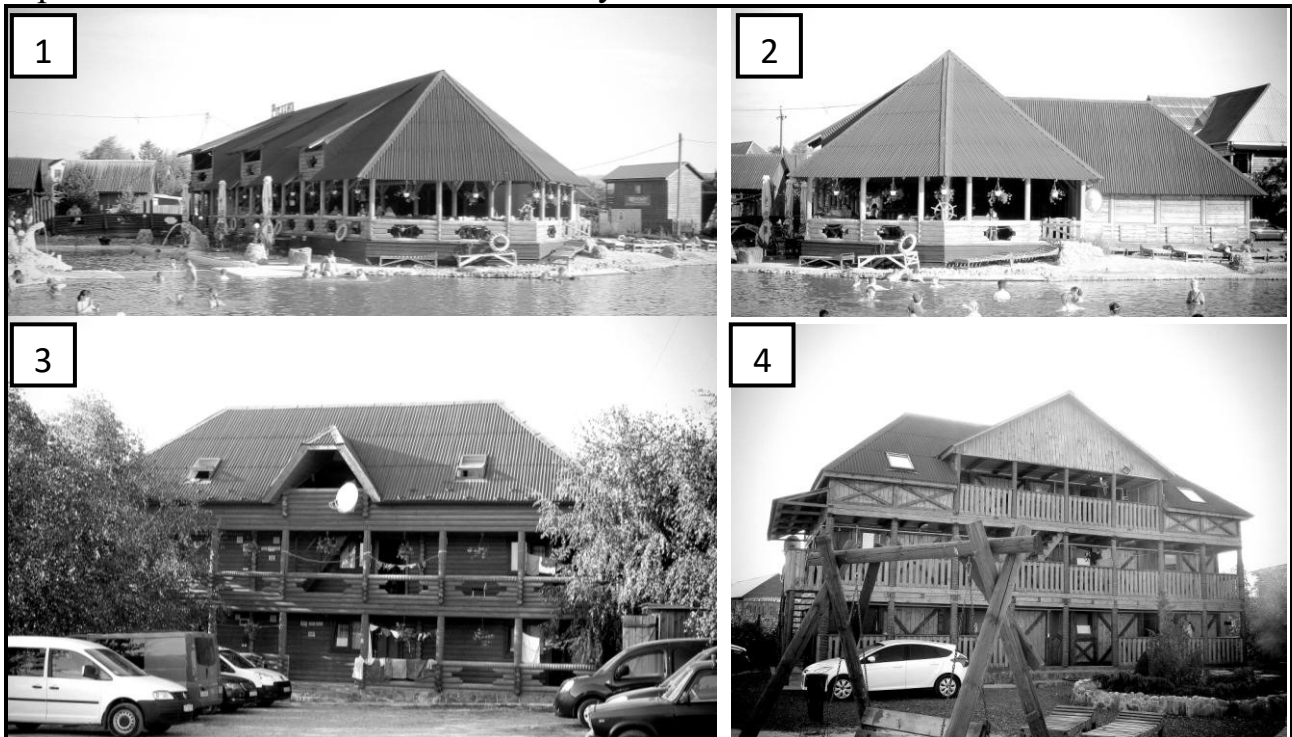

Рис. 5. База відпочинку «Руслана». Фото автора, 2016 р.

1,2. Ресторан. 3. Житловий котедж зрубної конструкції, 4. Житловий корпус каркасної конструкції. Рис. 5. База відпочинку «Руслана». Фото автора, 2016 р.

Висновки. Комплексний аналіз території курортної зони селища Солотвино показав, що існує ряд проблем, які необхідно вирішувати негайно. Для їх ліквідації потрібно залучати групи фахівців з різних галузей. Що стосується розвитку відпочинкових територій, збільшення їх привабливості та економічного ефекту від їх використання необхідно, в першу чергу, вирішити ряд проблем. Розроблення чіткого механізму для регулювання містобудівної та архітектурної діяльності, а також формування чіткої стратегії розвитку курорту дозволить здійснити визначені завдання:

- Впорядкування торгівельних зон.

- Будівництво нових доріг, ремонт існуючих та рівномірний розподіл транспортних потоків.
- Розробка системи заходів для збереження лікувальних властивостей солоних вод та загальної екологічної ситуації.
- Стабілізацію геологічної ситуації.
- Відведення територій для будівництва нових відпочинкових комплексів.

Виконання комплексу цих заходів дозволить сформувати нове обличчя відпочинкової зони селища Солотвино. Будівництво нових об'єктів складатиме конкуренцію зеленому туризму та спровокує до покращення якості послуг для туристів.

Позитивною тенденцією є те, що більшість будівель відпочинкових закладів споруджені із дерева. Застосовуються дві конструктивні схеми – зруб та каркас. Для спорудження зрубних будівель використовують оциліндрований брус або протеси. Каркасні житлові корпуси бази відпочинку «Руслана» зашальовані тільки з внутрішньої сторони, та що вся несуча конструкція є видимою ззовні. Загальна характеристика архітектурно-планувальних вирішень відпочинкових котеджів та корпусів досліджених закладів є неоднозначною. В ході обстежень були виявлені як позитивні, так і негативні їх характеристики. До позитивних ознак варто віднести:

- Використання галерей для влаштування окремих входів до відпочинкових номерів. Такий прийом повністю ізолює їх один від одного та збільшує корисну площу будівлі.
- В об'ємно-просторових вирішеннях відпочинкових будівель простежується намагання застосовувати характерні риси, елементи декорування та пропорції для закарпатського народного будівництва.
- Наповнення відпочинкових будівель новітнім технологічним обладнанням.

Нажаль, в процесі дослідження було зафіксовано ряд негативних моментів, які стосуються архітектурно-планувальних характеристик будівель:

- Об'єкти відпочинкової галузі будувались із розрахунку тільки сезонного функціонування, тобто вони на даний момент не пристосовані для експлуатації в зимовий період.
- Об'ємно-планувальні вирішення об'єктів однієї бази відпочинку часто є різностильовими та розміщені на території без певного порядку, що порушує загальний архітектурний образ курорту.
- Особливо негативними є допущені порушення нормативів при будівництві відпочинкових об'єктів, через що з'являються ризики для відпочиваючих потрапити в небезпечну ситуацію.

Особливості організації територій відпочинкових баз мають змінний характер тобто піддаються трансформації, через те, що більшість із них розвиваються. Характерними їх ознаками є:

- Спорудження відкритих басейнів із солоною та прісною водою через ситуацію, яка склалася в 2010 році внаслідок змін в природно-ландшафтній, екологічній та геологічній ситуації.
- Встановлення великої кількості однотипних малих архітектурних форм (альтанки мангали, гойдалки, декоративно оздоблені в'їзні брами, обладнання дитячих та спортивних майданчиків).
- Наявність загальних душів та санвузлів низької якості на територіях баз відпочинку для людей, які не проживають на ній, а тільки купаються в басейнах.

Але ситуація, яка склалася, не є катастрофічною, більшість негативних факторів можна усунути шляхом жорсткого контролю та накладення на порушників штрафних санкцій за невиконання будівельних норм та законів. Наступним завданням є недопущення в майбутньому порушень, особливо в питанні дотримання санітарних, протипожежних та охоронних розривів між будівлями.

Важливим є завдання, яке стосується переведення рекреаційної галузі з сезонного на круглорічне функціонування способом збільшення частки використання природно-кліматичних ресурсів території для лікувально-оздоровчих цілей, при максимальній увазі на збереження цих ресурсів. Це, в першу чергу, вимагає спорудження нових будівель з більшим переліком функцій та послуг, які в них надаватимуться, а саме: криті басейни, інгаляторії, соляні кімнати, лазні, купальні. І акцент повинен бути на круглорічному ї функціонуванні. Це підвищить якість послуг, сприятиме появі нових типів будівель та їх архітектурно-планувальних рішень.

Література.

1. *Н. Ф. Габчак* Рекреаційні та культурно-пізнавальні можливості Закарпаття як напрям розвитку туристичної індустрії, с. 149-153 / *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки* / Рекреаційна географія й географія туризму. 9, 2011

2. *Симочко Г. В.* Особливості структурних елементів туристично-ресурсного потенціалу Закарпатської області / *Г.В. Симочко, І.М. Волошин* // *Природа Західного Полісся та прилеглих територій* : зб. наук. праць / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; за заг. ред. Ф. В. Зузука. – Луцьк, 2011. – № 8. – С. 78-83. – Бібліогр.: 8 назв.

3. *О.Р.Манюк* Екологічна оцінка рекреаційного потенціалу солотвинських соляних озер Закарпатської області, с.151-154 / *Екологічна безпека та раціональне*

природокористування Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. - Івано-Франківськ : ІФНТУНГ. - 2010. - №1. - 198 с.

4. ДБН 79-92 «Житлові будинки для індивідуальних забудовників України».

5. Правила охорони електричних мереж, затверджені постановою Кабінету України від 04.03.97. №209.

Annotation

This article dwells upon the analysis of recreational potential, especially of natural resources and the overall situation of urban resort settlement. Based on the analysis of objects wooden construction and adjacent areas, defined by their positive and negative characteristics. The result of the study were: the development of guidelines on the formation of aesthetic architectural image of the resort and improvement of functioning buildings and recreational facilities; formulated principles of the enabling environment recreation; ways to improve the overall tourist infrastructure.

Key words: wooden recreational architecture, Transcarpathian region, spa resort, hotel, restaurant, infrastructure.

A. Savchuk

Resort wooden buildings solotvyno village of transcarpathian region

УДК 72.001.76 (045)

Качура В.В.,

*Магістрант кафедри архітектури
Національного авіаційного університету*

Хлюпін О.А.,

Старший викладач, ННІАП НАУ

ПРОСТОРОВА ТА АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕХНОПОЛІСІВ

Анотація: стаття присвячена основним аспектам просторової та архітектурно-планувальної організації технополісу як нового архітектурного утворення. Представлена основна класифікація технополісів. Акцентується увага на тому, що дані об'єкти грають істотну роль в економічній, соціальній, культурній складових життя людини. Авторами розглянуті основні принципи архітектурно-планувальної організації технополісів.

Ключові слова: технополіс, інноваційний центр, наука, модульне будівництво, структура, економіка, модернізація, високі технології.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими соціальними та економічними задачами. Створення високих технологій на базі досягнень